

Grensemajoren

Av PER CHRISTIANSEN

Vi må langt tilbake i tid om vi vil se for oss Sytan som herreløst land, uten tilhørighet til den ene eller andre kongen og uten ei grenselinje gjennom terrenget. Allerede ned mot midten av forrige tusenår var de åtte trønderske fylkene definert, med navn og fastlagte grenser.

I øst støtte Gauldølafylke og Stjordølafylke sammen med Jamtaland og Herdaler, områder som skulle bli lagt til det nye norske riket da det tok form under Harald Hårfagre og de seinere kongene.

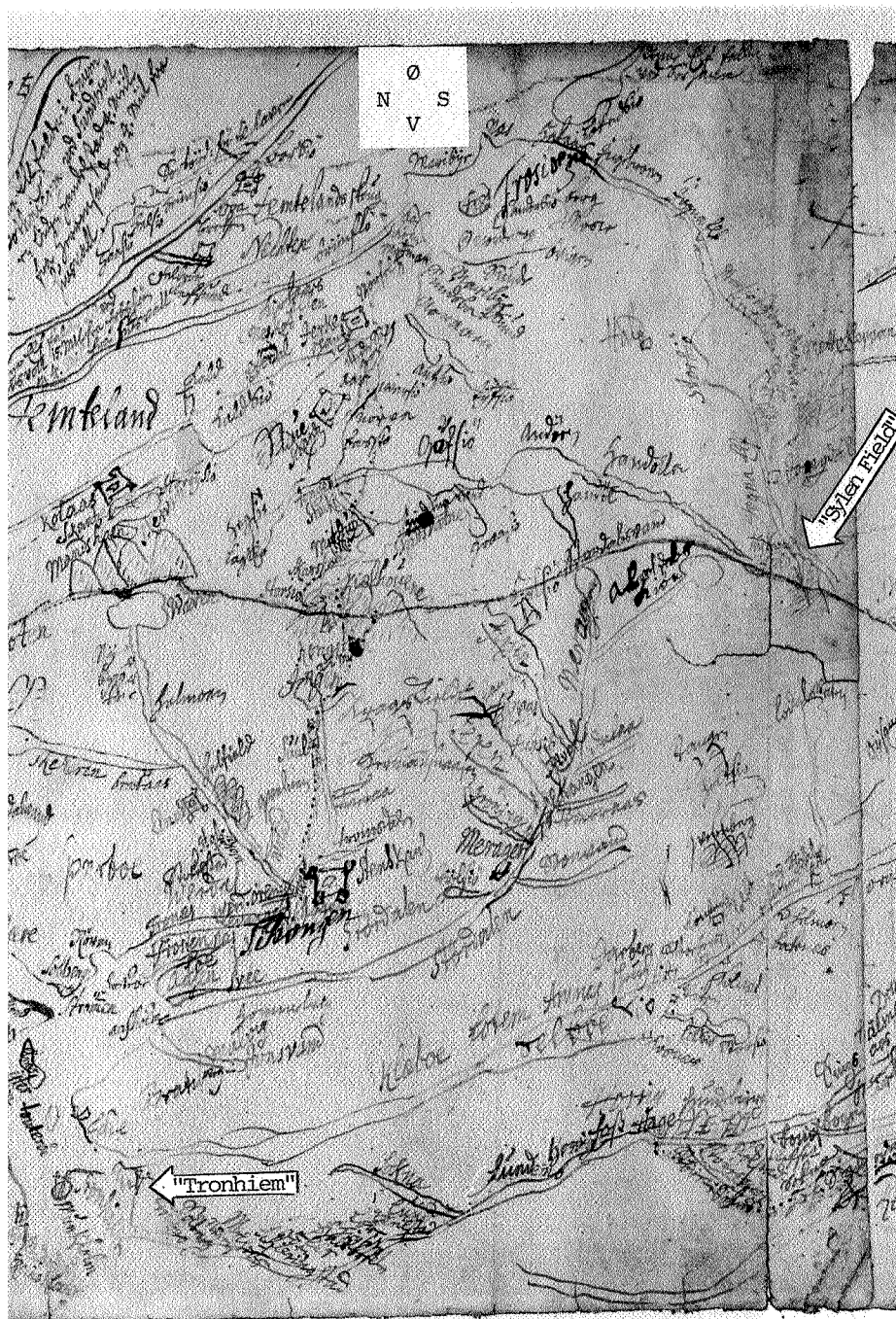
Oppe i fjellet må vi slik også tenke oss grenser alt så langt tilbake i tid. Men sannsynligvis var det lenge av liten verdi å fastslå helt eksakt hvor delelinjene gikk - inntil svenskene fikk hånd om Jemtland og Herjedalen ved freden i Brömsebro i 1645.

Men før noen rakk å gå opp den nye grensa mellom de to kongerikene, slo Sverige hele Trøndelag under seg ved Roskildefreden i 1658, og den gamle skillelinja langs kjølen ble igjen av mindre interesse. To år gikk med svensk overherredømme i Trondhjems len, til Norge igjen hang sammen på midten fra 1660. Men "Jemptelandh" og "Herredalen" var tilfalt Sverige for godt.

I overenskomsten fra 1645 var ikke grensene trukket klarere opp enn at det bare var snakk om norsk og svensk side av "fiällen", mens en i 1658 naturlig nok var mest opptatt av den nye riksgrensen mellom Norge og Sverige nord og sør for Trøndelag. Avtalen fra 1660 inneholdt bestemmelser om kart, men kartarbeidene kom bare til å omfatte grensa lengst i sør, og de nye grensene i Trøndelag ble ikke forsøkt definert, langt mindre markert i terrenget med røyser, grensegater eller på noen annen måte.

Ennå tok det endel år før det ble fortgang i arbeidet med å fastslå hvor grensa skulle gå. Ikke minst skyldtes dette at Danmark-Norge stadig råkete ut i krig med Sverige, noe som hindret samarbeid også i fredsperiodene innimellom. I fredstraktaten etter den store nordiske krig som endte i 1720, het det at grensene skulle justeres og fastlegges i "begge Finnmarkerne". Men ikke før i 1734 da rikene inngikk en defensiv alliansetraktat, ble et mer omfattende grensesamarbeid påbegynt. Grensekommissærer ble oppnevnt og kom etter hvert i gang helt i sør.

I 1739 var grenseoppgangen nådd Trysil, og i 1741 rakk grensebetjentene fram til Brekken etter et betydelig arbeid med den nesten 100 år gamle tvisten om Idre og Særna. På norsk side hadde ikke minst Rørosverket engasjert seg kraftig i saken. For verket var det jo av interesse at så mye som mulig av de verdifulle Femundskogene havnet på norsk side. Svenske grensemålere trakk

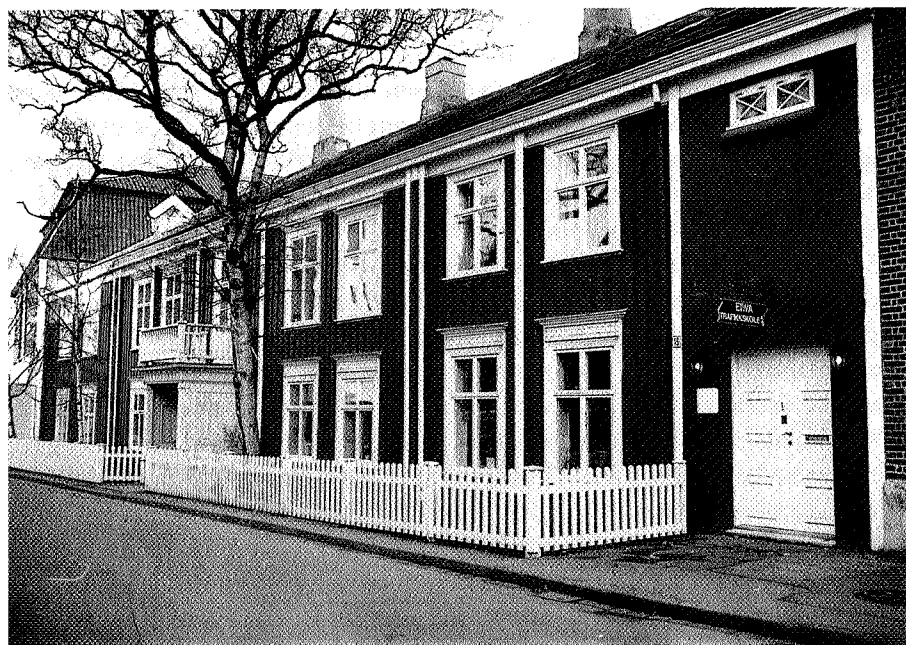

eter Schnitlers kart over grenseområdet mellom Trøndelag og Jemtland. Kartet er nært en kladd, tegnet på reisen, men fikk mye å si for seinere kartografer.

sgrensa midt etter Femunden, mens det prinsipielle norske synet var at hele e-Særna-området historisk sett tilhørte Norge. Det kompromissforslaget n ble framsatt, gikk ut på at grensa skulle gå omtrent rett nord-sør vel to mil for Femunden.

Grensekommisjonsarbeidet var en balansegang som satte mange krav til dem n var med. Juridisk kunnskap, evnen til å lytte og lære av lokalkjente, samt id fysikk og hardførhet var noe av det som skulle til. Alle disse utsetningene for å lykkes hadde major Peter Schnitler som i 1742 fortsatte øidet videre nordover. Han skulle ikke gi seg før befaringen helt opp til nså mot Russland i Varanger var nådd i 1745.

Peter Schnitler var født på Christianshavn i København 17. januar 1690. Forenere var den tyskfødte kjøpmannen Lorenz Schnitler og den svenskfødte na hans Dorothea Nobel. Etter oppveksten i København ble Peter Schnitler i 1713 sendt til slektninger i Rostock for å studere jus ved universitetet. Tre år seinere tok han embetseksamen og fikk en halvmilitær stilling som litør (aktor i klagsrettsaker bl.a.) og regimentskvartermester ved det borske regiment. Dette var i slutten av 1711, altså midt under den store rdiske krig, og stillingen førte til mye reising og forflytning, til Nordskland, Holsten, Jylland og i 1716 til Norge, bl.a. Svinesund og Fredrikstad.

ter Schnitlers gård på Kalvskinnet, bygd i 1729.

Til Trøndelag kom Peter Schnitler 4. august 1717. Den tidligere regimentsjefen hans i Viborg, oberst Meizner, hadde overtatt 1. Trondhjemske nationale infanteriregiment og tilbød Schnitler stillingen som auditør og regimentskvartermester her. Peter Schnitler takket ja, og skulle fra nå av bli boende i Trøndelag resten av sitt liv.

Året etter deltok Schnitlers regiment i forsvaret av Trondheim under general Armfelts angrep og beleiring. Krigstilstanden førte til mye sykdom og død i byen, ikke minst blant soldater og offiserer. Dette resulterte i raskt avansement selv for folk uten offisersutdannelse, og før beleiringen var over, var juristen Peter Schnitler utnevnt som kaptein og sjef for det Størenske kompani. I 1719 giftet han seg med Sophia Meitzner, datter av den da avdøde obersten, og i 1720 flyttet paret til gården Høyset i Horg, som lå sentralt til i kompanidistriktet. Her bodde de til 1729, før de flyttet tilbake til Trondheim og bygde hus på Kalvskinnet "for at have der bæder Leilighed til at opdra og lade oplære sine Børn".

Det nye huset lå fritt og landlig til så lenge Peter Schnitler levde, dvs. fram til 1751. Rett etterpå solgte arvingene til byens nyetablerte sukkerraffinaderi som reiste Sukkerhuset kloss inntil. I mange år fungerte Schnitler-gården som kontorbygning for E.C. Dahls Bryggeri, og den står fortsatt godt bevart helt inntil Sverres gate.

I 1734 ble Peter Schnitler forfremmet til major, men fortsatte som sjef for det Størenske kompani. I tillegg drev han som juridisk konsulent i byen, bl.a. for Thomas Angell og oberst Johan von Mangelsen. Gjennom Angell kom Schnitler i kontakt med Røros kobberverk, der Angell var en av de største andelshaverne. I kontakten med von Mangelsen kom han også i berøring med virksomhet inne ved grensa. Obersten var nemlig med i grenseforhandlingene, og Schnitler hjalp han som rådgiver og sekretær med utredninger og korrespondanse som angikk grenseoppgjøret med Sverige.

Peter Schnitler hadde i 1738 i et brev til sin sjef gitt uttrykk for aktiv interesse for grensespørsmålene. Schnitler la her fram forslag om hvordan grenseforretningene burde føres, med vitneforklaringer overfor sorenskirveren, kartlegging og undersøkelser i terrenget ved offiserer og landmålere. Brevet gikk videre opp i systemet og vakte anerkjennelse. Schnitler fikk da endel oppdrag med å skrive innberetninger om grenseforhandlingene, og vinteren 1742 ble han formelt knyttet til grenseverket med myndighet til å foreta vitneforklaringer sjøl. Utnevnelsen av Peter Schnitler ble stadfestet av kong Christian IV midt i mars, og i slutten av måneden mottok den nye grenseoffiseren en detaljert instruks for stillingen.

Alt 7. april samme år var Schnitler på vei til Røros, og var med det tatt fatt på vel tre års intenst arbeid i grenseområdene. På den første reisen innledet han med vitneforklaringer på Røros 16. april og avsluttet i Snåsa 10. juni. Her skal

se på den delen av turen som gikk gjennom Tydal, for det meste på tungt og nskelig vårføre.

“Vi have fornummen at du haver forhvervet Dig een god connoissance om ændse Commissionens Væsen”, heter det bl.a. i Kongens skrivelse til Peter hnitler 16. mars 1742. Her forespeiles major Schnitler også endel problemer ed å få fastlagt grenselinja ettersom “Grændserne Nordenfields for den ørste deel ere meget langt fra Bøygderne beliggende, saaog på endeel steder aliden betydning for Bøygde Folkene, at det kunde formoedes, at de, ameget mueligt er, ville undslaae sig fra, at indfinde sig paa Grændserne...”

Men instruksen sa klart ifra at Schnitler skulle “indtage paa Grændse mmissionens Veigne en Edelig Forklaring fra samtlige Indbyggerne ved endserne udi Trundhiems Stift, angaaende hvad de om Grendsens Gang ellem bemelte Stift og de og de andstødende Provintzer kand være vidende.” I felten skulle Schnitler motta 2 riksdaler i diettpenger for seg og sitt følge, nt ha fri skyss for folk og oppakning. Dette var bra vilkår, for 2 riksdaler nne en på denne tida få fire sauer, mens et reinsdyr kunne koste 3 og ei ku 3-iks daler. Med på denne første turen var bl.a. kaptein Peter Jacob Røyem fra t Størenske kompani som gjorde mye av skrivearbeidet under vitneforklar- gene.

Etter arbeidet i Rørosdistriktet dro Schnitlers følge fra Brekken 23. april. lrsnøen bar dårlig og de måtte bruke truger på hestene. Den fire mil lange en over til Stugudalen beskrives detaljert i grenseprotokollen, bl.a. fjella og tna de passerte ble registrert underveis. Nesten framme merket Schnitler seg stynet mot Skardøra og “det Field Sylen”.

Dagen etter holdt Schnitler seg i ro på Møsjødal-gården og sendte bud ut til få som soknet til den øvre bygda på denne tida. 25. april ble retten satt med rs Olsen Stuedahlen og Ingebrigt Halvorsen Stuedahlen som lagrettemenn. gen “kongelige Betiendtere” (sorenskriver og lensmann) møtte fordi elvene r gått opp, og landeveien var umulig å kjøre på.

Første vitne var Erik Halvorsen Aas, 54 år og ugift, født i Ås i Tydal og nå i øeid hos broren Ingebrigt på en av de to Stugudal-gårdene. Han fortalte at n i alle år hadde vanket “paa fieldene og øster i Landet”. Ifølge Erik var det ørmeste grensemerket fra Stugudal-gårdene bekken Biskopsåa og de iåttjønnene der den kom fra, midt mellom Helags og Haftorstøten, ca to mil i gårdene. Det er her snakk om den gamle norske mila som var ca 11 ometer. Men lokalt la folk en annen betydning i ordet mil. Det kommer fram t lenger ut i Erik Halvorsens forklaring.

“11-kilometersmila” var relativt ny på denne tida, og begrepet mil kunne rtsatt være nokså forskjellig fra landsdel til landsdel. Ofte betegnet den rmal marsjlengthe mellom to raster. I tungt fjellterreng var slik “ei mil” ørne litt kortere. I denne første viteforklaringen er det gitt flere direkte

sammenligninger mellom denne lokale mila og den nye offisielle som viser at den gamle “Tydals-mila” må ha vært ca 8 kilometer.

Da Erik Halvorsen ble spurt om den nærmeste bosettinga på svensk side, hadde han klart svar på det, og viste tydelig at han var godt kjent på begge sider av grensa. Dette understreket han for øvrig med sikre beskrivelser av terrenget. Grensa trakk han sørfra over de høyeste klumpene på Ruttfjellet, dvs. Ruten, videre over Haftorstøten, Storfjellet, Biskopsåa, (Stor-)Sylen, Einaelvas slyng ved (nordre) Einbogen og videre over “Remmen” (Remskleppen?) og “Langvola”.

Erik fikk spørsmål om disse fjella og andre han hadde nevnt, ble regnet som privat eiendom under gårdene enten på øst- eller vestsida. Noe svar på det kunne han ikke gi ettersom fjella var ansett som “udørckne” og derfor var av mindre interesse for bygdefolket. Men bøndene i Stugudalen hadde alltid hatt utmarksslått nord og sør for øverste del av Nea og vest for Skarsfjellet. Han opplyste at folk i Tydal hadde uhindret drevet fiske i de små tjønnene sør og vest for Biskopsåa. Han svarte kontant nei på spørsmålet om det hadde vært noen tvist mellom “vore og de svenske undersaattere om disse Fielde”. Ifølge Erik var det heller ingen grunn til det. Han mente fjella ikke hadde noen særlig verdi, der vokste det jo verken mose eller gras, fisket i de små fjellvatna, bekkene og elvene var ikke av synderlig betydning, og “skytteriet i Fieldene er og Ringe, thi Lapp Findnerne idelig der jage”.

Her kunne en kanskje ane et snev av bitterhet til samene, men Erik Halvorsen avsluttet i hvert fall vitneforklaringen med å peke ut den norsktalende samene Morten Nilsen som den beste til å peke ut grensestedene for oppmålerne som skulle komme utpå sommeren. Retten hadde tatt seg god tid med sitt første vitne, og da Erik var ferdig utspurt, “var det Saa Silde paa aftenen at Rætten blev opsat til i Morgen”.

Neste dag ble den 79 år gamle Peder Ellefsen Stuedahlen stilt de samme spørsmålene. Han var født på Hølonda i Melhus prestegjeld, var gift og bodde på den andre Stugudal-gården. Ved siden av gårdsbruket hadde han skaffet seg inntekt ved å arbeide for Røros-verket. Verken han eller det neste vitnet, den 27-årige Anders Henningsen Miøsdal, var like godt kjent i fjellet som Erik Halvorsen og ga Schnitler få nye opplysninger.

Etter de tre vitneforklaringene ble Peter Schnitler enig med de to lagrettemennene om at Erik Halvorsen kunne bli med opp i fjellet når grenseoppmålerne kom, eventuelt også noen samer. Sjøl skyndte Schnitler seg videre med følget sitt mens føret ennå var brukbart. Om kvelden den 26. april var de framme på Ås i Tydal, og dagen etter ble retten satt med lensmann Jon Bjørnsen Aas og skolemester Svend Hellein til stede sammen lagrettemennene Ingebrigt Bjørnsen Aas og Johannes Olsen Aas.

Første vitne på Ås var Bent Simensen Løføyen, en 76 år gammel mann som

ørst avvik fra Schnitlers forslag har grensen i Skardøra. Etter norsk/svenske rhandlinger, der Schnitler også deltok, ble grenserøysa bygd en god del vest for den uja som ble trukket av grensekommisjonen i 1742. Og slik har den stått i over 230 år. ette bildet er fra 1941. Fra venstre Leif Vold, Hans Lian, Olaus Aune og Dagfinn Vold.
TYDAL BILDEARKIV

e første grensebyggerne unngikk de høyeste punktene, så denne røysa nærmest orsylen er av yngre dato.
JØRUND LERAAN

var født på en av Handøl-gårdene i Jemtland, men som hadde vært bosatt på norsk side av grensa i over 50 år. Først hadde han tjent på gårder i Tydal og på Røros, siden hadde han fått bygsel på gården Lauvøya. Bent Simensen nevnte også Biskopsåa som et anerkjent grensemerke, dvs. han mente det var to bekker med dette navnet og at den østligste gjaldt som grenseskille. Mens de forrige vitnene hadde stoppet grensebeskrivelsene sine på Langvola, trakk Bent Simensen grensa videre over Storlien, Kjerringfjellet og Halsjøfjellet. Underveis fortalte han også om hollandske falkefangere som om sommeren pleide å operere i området rundt Kjerringfjellet.

Neste vitne, 46-årige Ole Pedersen Østbye, troppet opp dagen etter. Han fortalte at han sjøl ikke hadde vært lenger sør i fjellet enn på "Remmen", men derfra hadde han sett "det Field Sylen i Søer, og dend Field Rygg af Sylen i Øster kaldet Stoersola". Fra sin far og gamle folk hadde han hørt at Storsola var et grensepunkt, likeens Biskopsåa, "Helagsstøtten", Einbogen og Blåhammaren. Etter denne forklaringen ble Bent Simensen igjen kalt inn og forelagt de grensestedene Ole Pedersen nettopp hadde referert. Bent bekreftet at disse hadde han også fra sin barndom hørt omtalt som grensesteder.

Enda nærmere beskjed fikk retten da den særlig lokalkjente samen, 62-årige Morten Nilsen, trådte fram som vitne. Han hadde i alle år fartet vidt omkring i fjellet, fra sted til sted og kjente flere grensemerker. Han begynte med en av de høyeste "klimper" på Ruten og fortsatte med Haftorstøten og Biskopsåa. Han fortalte at general Wibe engang hadde reist en varde av små stein på sørsida av denne bekken. Varden var nå rast sammen endel, men seinest sommeren før hadde Morten sammen tre andre konstatert at varden fortsatt raget 1 1/2 alen i været. Storsola regnet han også som grensepunkt, men der var ingen varde satt opp, heller ikke ved Einbogen. Videre nordover var han ikke kjent. Med dette var Peter Schnitler ferdig med avhørene i Tydal. Lensmannen fikk beskjed om at oppmålerne ville komme ca 14 dager etter sankthans, og at han til da måtte ha klopper og bruer i orden slik at det var lett å ta seg fram. For Schnitler var det nå tid for oppsummering. Både i sleden og foran peisvarmen om kvelden satt han nok og sorterte de opplysningene han hadde fått, samlet dem til en konklusjon som han kunne skrive ned og sende videre. Kartskisser tegnet han også når han begynte å få et bilde at et større område. Vitnene i Tydal hadde gitt nokså sammenfallende forklaringer, unntatt på ett punkt. Det gjaldt Helags som Schnitler i likhet med bl.a. Morten Nilsen mente måtte ligge godt øst for riksgrensa. Fjellet var utvilsomt et grenseskille mellom Jemtland og Herjedalen, men neppe mellom Norge og Sverige.

I skjemaet over grensestedene førte Peter Schnitler likevel pliktskyldigst også inn "Helagsstøtten". Lista over oppgitte grensemerker omfattet nå fra sør til nord Våndsjøgusten, Kraltvola, Rogen sjø, Brattriefjellet, Raufjellet, Våttåfjellet, Fjellbålagen sjø, Ruten, Glefjell, Hyddkrokens østre ende, Ljusnevola,

ftorstøten, Biskopsåa, "Helagsstøtten", Storsola, Blåhammaren, Einbogen, ngvola, Storlien, "Kjørkgålsfjellet"/Kjerringfjellet og "Halsjøruva" (Halsjøllet).

Så langt hadde ikke Schnitler og følget hans sjøl vært inne ved grensa. Det r heller ikke meningen. Men da de skulle bryte opp fra Tydal den 30. april, de frarådet å legge ut på den 17 mil lange turen ned til Selbu og Stjørdal og opp til Meråker. Veiene var så altfor dårlige. Tydalingene foreslo da at de alle ta med reinsdyr over fjellet til Meråker. Avstanden var ikke større enn øye seks mil. En avtale med samene kom i stand sjøl om reinen på denne tida te var i sin beste form etter vinteren og den råtne snøen fortsatt lå dyp. Men sju kjørereinene som ble tatt ut, klarte likevel distansen på dagen med hver i samiske enmannsslede på slep. Tre samer på sine lange, smale ski var med turen som gikk vest for Øyfjellet (Schnitler registrerte utsynet mot Sylen og rsola), forbi Bjørneggen og "Remmen". Grensearbeidet var ikke bare iverbordsarbeid!

Peter Schnitler samlet mye informasjon også om andre forhold enn grensene en drøye uka han oppholdt seg sammen med bønder og samer fra Tydal. I et flere bilag til sjølve grenseprotokollen fortelles historien om Armfelts giske tilbaketog over Tydalsfjella 23 år tidligere. Det meste av denne torien kjente Schnitler sikkert fra før, men nå hadde han snakket med flere n hadde vært med og funnet hundrevis av omkomne svenske soldater på rparten i 1719, etpar måneder etter dødsmarsjen. Et annet bilag er en fyldig pport om samene i Tydals-distriktet, "vel de Sydligste her Nordenfjelds", n han innleder rapporten med.

Schnitler gir en god og fordomsfri beskrivelse av samene og samekulturen. n viser tydelig respekt for dette fjellfolket som han kom godt innpå livet på en over fjellet og i løpet av noen dager i Meråker før vitneforklaringene ble nopptatt der.

I 1742 holdt tre samefamilier til i fjellet øst for Tydal. Schnitler skriver at er av de tre familiene hadde ca 80 rein og at samene var kommet til distriktet en mannsalder siden, dvs. omkring år 1700. På svensk side holdt det også tre samefamilier, nærmere bestemt i fjellet ved Ljusnadalens bruk. Disse var r velstående, og Morten Nilsen fortalte at en onkel av han hadde eid 3000 r. Stort sett levde samene for seg sjøl i fjellet, betalte ikke skatt og var gesom uden for verden", som Schnitler uttrykte det. Men de var snare til å lle opp når det kom bud f.eks. fra lensmannen. En skolemester var i arbeid nt dem, og misjonen hadde gjort slutt på avgudsdyrking, ofring og bruken runeomma. Men i forholdet til bøndene var det oppstått visse konflikter. r været ble for ille i fjellet, trakk samene ned fra viddene og søkte ly og rme i skogkledt terreng. For bøndene spilte det liten rolle at samene utnyttet llet som de sjøl ikke brukte, men annerledes stilte det seg når samene tok

skogen i bruk, både til opphold og til brensel.

De tre samene som gikk med Schnitler over fjellet til Meråker, Nils Larsen og brødrene Anders og Henrik Nilsen, klaget endel over at forholdet til bøndene i Tydal var litt betent. De innrømmet at et og annet reinsdyr også kunne trekke ned i beitemarka til bøndene, sjøl om dette ikke skjedde ofte. Ifølge Schnitler virket samene interessert i å få istand en ordning slik at de kunne sikres bestemte områder i fjellet mot å svare årlig skatt til kongen. På svensk side var samene alt underlagt skatteplikt.

Regulering av tamreindriften i grenseområdene var etter Peter Schnitlers mening en påkrevd oppgave som var med på å gjøre arbeidet med å fastlegge riksgrensa enda viktigere. Reindrift og samisk befolkning regnet han med å møte stadig oftere på veien nordover. Schnitler lot seg tydelig inspirere av problemer. Når han støtte på vanskeligheter, ga han seg ikke, men forsøkte å finne en løsning. Det gjaldt f.eks. når han oppdaget slike konflikter som vi nettopp har nevnt, og når følget hans så ut til å bli liggende værfast. Ferden nordover fortsatte, og bak han lå stadig mer av grensa beskrevet og dokumentert, til nytte og glede for oppmålerne som kom etter.

Peter Schnitlers grensebefaringer i åra 1742-45 ble grunnleggende for den offisielle grensetraktaten som ble vedtatt høsten 1751, vel et halvt år etter at grensemajoren hadde avgått ved døden. Denne traktaten gjelder den dag i dag. Grensa fra 1751 følger i stor grad de grensemerkene som Schnitler hadde satt inn på sine kart, med noen mindre unntak. Det største avviket finner en midt i den sentrale delen av Sylan, der grensa ble lagt helt vest mot Skardøra i stedet for å tangere Biskopssåa noe lenger øst. Grenserøysa "innerst" i Skardøra var ei av de 294 røysene langs grensa som ble bygd i åra 1751-64. Siden kom flere til ved hver ny grenseoppgang. I våre dager er tallet på grenserøyser nådd opp i over 800. At grensetraktaten også stadfestet samenes rett til fjellområdene, var ikke nødvendigvis påvirket av Schnitler, men i hvert fall var en slik bestemmelse etter hans ønske. Betydning for ettertida fikk Peter Schnitler også gjennom det kartmaterialet han etterlot seg. Kartene ble bl.a. brukt av den danske kartografen Pontoppidan i 1790-åra, og spor etter Schnitlers karter kan merkes på kart langt inn på 1800-tallet. Sjøl hadde han så å si vært uten brukbart kartmateriale da han startet grensearbeidet.

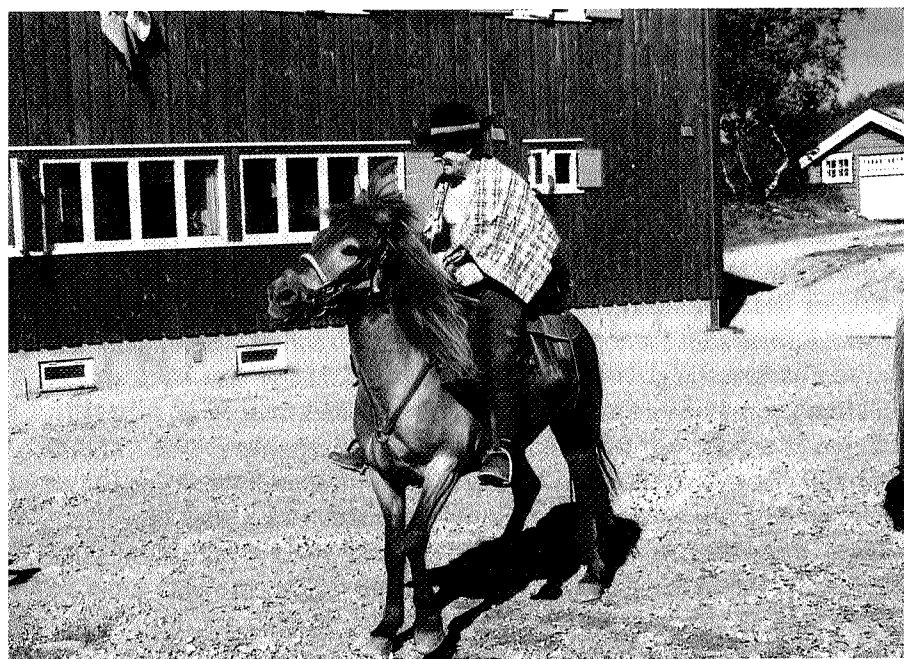
Siden 1750-åra er det bare foretatt små justeringer helt i nord langs Schnitlers lange reiserute. De omfattende grenseprotokollene fra 1742-45 står igjen som et varig dokument. Protokollene kan i dag ikke minst leses som viktige kulturhistoriske kildekrifter. I tre etapper siden 1929 er de blitt tilgjengelig i trykt versjon, utgitt i tre bind av Kjeldeskriftfondet.

PER CHRISTIANSEN (1953), Trondheim. Historiker og journalist. Årbok-redaktør i TT siden 1988.

ttur fra Sylmassivet mot Essand.

BJØRNALF AFTRET

fen for rideturene i Sylene, Oddmund Dyrhaug, på Nedalshytta før siste etappe til gudal.

BJØRNALF AFTRET

Koltjørndalen

Av SVEIN LOENG

En vakker, vid fjelldal med grønne fjellbjørkelier opp mot lyngbevokst snau-fjell. Elva i rolige meandre gjennom våtmark og myrer, blant skrikende, våryr fugl og vierkratt.

Slik hadde vi forestilt oss Koltjørndalen – villmarksdalen nord for Fjergen i Meråkerfjella. På grunn av sen vår blir førsteinntrykket noe annerledes og mindre sommerlig.

Vi skriver den sjuende i fjellets vårmåned juni. Sulåmo ved Feren er valgt som utgangspunkt, og allerede fra starten trasker vi på historisk grunn. Det var her ved østenden av Feren generalløytnant Carl Gustaf Armfelt slo leir den 26. august 1718, sammen med 10 000 soldater og 6-7 000 hester.

Atskillig fredeligere er vår avmarsj. Ingenting forstyrrer; bare fuglesang som oppmuntrer og gir oss en blid og fredsommelig velkomst.

Armfelts videre planer var å dra mot Verdalen for å falle i ryggen på de norske stillingene der. Vårt mål ligger 7-8 kilometer i øst-sørøstlig retning – Koltjørndalen, som i 1984 ble vernet på grunn av fugleliv og verdifulle våtmarker.

Bjørka står grønn ved Ferens bredder, men oppover lia beveger vi oss mot årstidene. I det øverste skogbandet står fjellbjørka delvis svart, i skarp kontrast til økende snømengder. Men utsikten mot Feren blir bare flottere og flottere!

Mye snø er også førsteinntrykket av de flattere fjellflyene vi møter over bjørkebeltet. Her, i omlag 700 meters høyde, er det fremdeles full vinter og skiføre i søkk og nordvendte hell, mens små tuer av fjellpyrd lyser mot oss på de mest karrige fjellrabbene, og varsler om begynnende grotid også i fjellet. Heldigvis bærer snøen oppå de fleste steder, og vi kan fortsette til fots uten store problemer – forøvrig i motsetning til Armfelt ca. 270 år tidligere. Så sent som i juli måtte hans styrker vike for snømengdene under frammarsjen mot norskegrensa.

Endelig det første overblikk over målet for vår framrykning. En vinterlig dal ligger under oss – dog med visse tegn til en begynnende vår. Etter en kort pause tar vi ned den slake lia fra skaret nord for Blåbergan, og finner fort ut at her er det gjennomslagsføre. Snøen blir atskillig mer råtten nær dalbunnen på snaut 600 meter. Flere ganger braser jeg igjennom; plasker nedi usynlige og uhørlige småbekker under snøen, og er snart gjennomvåt på beina.

Slike bagateller blir imidlertid fort glemt. Dalen, som på avstand virket anonym og ikke særlig interessant, endrer karakter på nært hold. Åpne, tiltalende områder omgitt av snøfjell med hengende, truende skavler; blide